

Forskning och forskarutbildning

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande ett fyrtiotal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2009.

Motionsyrkandena avser övergripande frågor om forskning såsom forskningspolitikens inriktning och internationellt forskningssamarbete, fördelning av resurser till forskning, förhållanden inom forskarutbildningen samt ytterligare forskning inom vissa områden.

Utskottet föreslår avslag på samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns reservationer från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna. Vidare finns särskilda yttranden från Socialdemokraterna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Utskottets överväganden	5
Övergripande forskningsfrågor	5
Fördelning av resurser till forskning	8
Forskarutbildningen	10
Forskning inom vissa områden	11
Reservationer	13
1. Forskningspolitikens inriktning, punkt 1 (s)	13
2. Prioriterade strategiska forskningsområden, punkt 2 (s, v, mp)	14
3. Forskningens internationalisering, punkt 3 (s)	15
4. Forskning inom den arktiska regionen, punkt 4 (s)	16
5. Fördelning av forskningsresurser i konkurrens mellan lärosäten, punkt 6 (s)	16
6. Vikten av ett resursfördelningssystem som gynnar forskning i hela landet, punkt 7 (s, v, mp)	17
7. Utvärdering av resurstilldelningssystemet, punkt 8 (s, v, mp)	18
8. Forskarutbildningen, punkt 9 (v)	18
9. Genusforskning m.m., punkt 11 (s)	19
10. Genusforskning m.m., punkt 11 (v)	20
11. Forskning om missbruk, punkt 12 (s, v, mp)	21
12. Utbildningsvetenskaplig forskning, punkt 13 (s)	22
13. Utbildningsvetenskaplig forskning, punkt 13 (mp)	23
14. Forskning om hälsofrämjande kultur, punkt 14 (mp)	23
15. Forskning inom vissa ämnen, punkt 15 (mp)	24
Särskilda yttranden	26
1. Forskarutbildningen, punkt 9 (s)	26
2. Medicinsk forskning, punkt 10 (s)	27
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	28
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009	28

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Forskningspolitikens inriktning**

Riksdagen avslår motion 2009/10:Ub550 yrkande 1.

Reservation 1 (s)

2. **Prioriterade strategiska forskningsområden**

Riksdagen avslår motion 2009/10:Ub550 yrkande 6.

Reservation 2 (s, v, mp)

3. **Forskningens internationalisering**

Riksdagen avslår motionerna 2009/10:Ub406, 2009/10:Ub516 och 2009/10:Ub550 yrkande 9.

Reservation 3 (s)

4. **Forskning inom den arktiska regionen**

Riksdagen avslår motion 2009/10:Ub212.

Reservation 4 (s)

5. **Allmänna forskningspolitiska frågor**

Riksdagen avslår motionerna 2009/10:Ub266, 2009/10:Ub400, 2009/10:Ub498 och 2009/10:Ub520 yrkandena 1 och 2.

6. **Fördelning av forskningsresurser i konkurrens mellan lärosäten**

Riksdagen avslår motionerna 2009/10:Ub284, 2009/10:Ub304, 2009/10:Ub341, 2009/10:Ub397 och 2009/10:Ub550 yrkande 2.

Reservation 5 (s)

7. **Vikten av ett resursfördelningssystem som gynnar forskning i hela landet**

Riksdagen avslår motion 2009/10:Ub550 yrkande 3.

Reservation 6 (s, v, mp)

8. **Utvärdering av resurstilldelningssystemet**

Riksdagen avslår motion 2009/10:Ub513 yrkande 3.

Reservation 7 (s, v, mp)

9. **Forskarutbildningen**

Riksdagen avslår motion 2009/10:Ub357 yrkandena 4–6.

Reservation 8 (v)

10. Medicinsk forskning

Riksdagen avslår motionerna 2009/10:Ub291, 2009/10:Ub413 yrkande 1 och 2009/10:Ub568.

11. Genusforskning m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2009/10:Fi244 yrkande 2, 2009/10:Ub230, 2009/10:Ub352 yrkande 3, 2009/10:Ub550 yrkande 8, 2009/10:T426 yrkande 99 och 2009/10:A443 yrkande 7.

Reservation 9 (s)

Reservation 10 (v)

12. Forskning om missbruk

Riksdagen avslår motionerna 2009/10:So246 yrkande 1, 2009/10:So475 yrkande 7 och 2009/10:So510 yrkande 8.

Reservation 11 (s, v, mp)

13. Utbildningsvetenskaplig forskning

Riksdagen avslår motionerna 2009/10:Ub524 yrkande 2, 2009/10:Ub557 yrkande 12, 2009/10:Ub573 och 2009/10:MJ370 yrkande 10.

Reservation 12 (s)

Reservation 13 (mp)

14. Forskning om hälsofrämjande kultur

Riksdagen avslår motion 2009/10:Kr308 yrkande 28.

Reservation 14 (mp)

15. Forskning inom vissa ämnen

Riksdagen avslår motionerna 2009/10:So517 yrkande 1, 2009/10:Ub221 yrkande 1, 2009/10:Ub348 yrkandena 1 och 2, 2009/10:Ub382 och 2009/10:Ub449.

Reservation 15 (mp)

Stockholm den 4 februari 2010

På utbildningsutskottets vägnar

Agneta Lundberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Margareta Pålsson (m), Mats Gerdau (m), Betty Malmberg (m), Agneta Lundberg (s), Fredrik Malm (fp), Louise Malmström (s), Fredrik Schulte (m), Gunilla Tjernberg (kd), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Caroline Helmersson-Olsson (s), Per Lodenius (c), Birgitta Sellén (c), Amineh Kakabaveh (v), Lage Rahm (mp), Yvonne Andersson (kd) och Gunnel Söderberg (m).

Utskottets överväganden

Övergripande forskningsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om forskningspolitikens inriktning, prioriterade strategiska forskningsområden, forskningens internationalisering samt allmänna forskningspolitiska frågor.

Jämför reservationerna 1 (s), 2 (s, v, mp), 3 (s) och 4 (s).

Motioner

Socialdemokraterna anför i motion 2009/10:Ub550 yrkande 1 att forskningspolitiken måste ha en bred ansats som knyter an till verkligheten i alla delar av samhället. I motionen framhålls att det behövs mer forskning och att kontaktytorna mellan olika forskningsfält och forskningsområden måste öka. Kunskapsutvecklingen måste innehålla fler perspektiv för att rätt kunna tackla både grundforskningens och den tillämpade forskningens utmaningar.

I samma motions yrkande 2 anförs angående prioriterade strategiska forskningsområden att det visserligen är viktigt att kraftsamla forskningsresurser där Sverige har särskilt goda möjligheter att nå eller befästa en position i absolut världsklass, och inom områden som har starkast potential att skapa innovationer på kort, medellång och lång sikt, men att regeringen har gått för långt i att detaljstyra vilka delområden inom medicin, teknik och klimat som ska omfattas av de strategiska satsningarna. Detta kan, enligt motionärerna, komma att göra forskningspolitiken mindre långsiktig och mer sårbar för enskilda intressen som saknar förmåga att se till hela landets utveckling. Det kan också ge ett signalvärde som allvarligt riskerar att underminera forskningssamhällets integritet och den akademiska friheten. Därför föreslår Socialdemokraterna att forskningsfinansiärerna får ett betydligt större utrymme för prioriteringar inom de utpekade strategiska huvudområdena.

Socialdemokraterna föreslår i motion 2009/10:Ub550 yrkande 9 angående forskningens internationalisering att ett nationellt centrum för kompetensuppbyggnad och rådgivning till svenska forskningsfinansiärer bör upprättas. Socialdemokraterna anser att målsättningarna måste vara att öka antalet svenska forskare som deltar i europeiska forskningsprojekt samt att mer av EU:s statliga forskningsmedel allokeras till projekt där svenska universitet, högskolor och företag deltar. I motionen begär motionärerna vidare att regeringen utreder former och förutsättningar för ett ökat nationellt ansvarstagande för medfinansiering inom EU-projekt.

I motion 2009/10:Ub212 (s) begärs särskilda satsningar för forskning inom den arktiska regionen. Vikten av ett ökat svenskt deltagande i EU:s ramprogram framhålls i motion 2009/10:Ub406 (kd). I motion 2009/10:Ub516 (kd, c) anför motionärerna att man bör se över möjligheten att Sverige och Finland tillsammans avsätter resurser för forskning och innovationer.

I motion 2009/10:Ub520 (m) yrkande 1 begärs införande av krav i högskolelagen på att forskare med undantag för utländska gästforskare ska dokumentera sin förmåga att kunna tala om sitt ämne på svenska. I samma motions yrkande 2 anför motionären att det bör införas krav på att en sammanfattning av en doktorsavhandling görs på svenska om den är skriven på ett annat språk. I motion 2009/10:Ub266 (m) begärs en översyn av möjligheterna att inrätta ett forsknings- och innovationsråd i Regeringskansliet. Ett sådant råd bör innehålla berörda ministrar, framträdande forskare och ledande företrädare bland forskningsfinansierare, fack och arbetsgivare, menar motionärerna. I motion 2009/10:Ub400 (m) anför motionärerna att 6 kap. 4 a § stiftelselagen bör upphävas. Motionärerna anför att paragrafen omöjliggör för staten att upprätta stiftelser som står oberoende av de politiska makthavarna. Samtidigt anser motionärerna att stiftelseförordnandena för forskningsstiftelserna bör ändras så att styrelserna åter får i uppgift att förnya sig själva utan påverkan från regeringen. I motion 2009/10:Ub498 (kd) anføres behovet av att säkra forskningskommunikationen. Därför, anser motionären, bör en nationell funktion med fokus på forskningskommunikation till nytta för samhället och medborgarna inrättas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Regeringen angav hösten 2008 genom proposition 2008/09:50 Ett lyft för forskning och innovation att det övergripande målet för forskningspolitiken är att stärka Sveriges ställning som forskningsnation och därmed den svenska konkurrenskraften i en globaliserad värld för att bidra till ökad hållbar ekonomisk tillväxt och välfärd. Forskningen ska vara av högsta internationella klass och den ska till stor del bedrivas inom områden som har, eller har förutsättningar att få, betydelse för människors välfärd, samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft. Regeringen avsåg att förverkliga målet genom tre viktiga preciseringar av politikens inriktning: stärkt fri forskning, forskning av högsta kvalitet och relevans samt forskning som i högre utsträckning än i dag kommer till nytta. Regeringen angav att två grundläggande insikter hade varit utgångspunkten för regeringens arbete med propositionen. För det första att mänsklighetens största utmaningar, t.ex. klimatpåverkan, energikrisen, fattigdomen och demografiska förändringar, inte kan hanteras på ett framgångsrikt sätt utan ny kunskap. För det andra att Sveriges konkurrenskraft till stor del måste byggas på ett högt kunskapsinnehåll i svenska exportprodukter.

Regeringen angav genom propositionen sin bedömning av forsknings- och innovationspolitikens inriktning under perioden 2009–2012. Enligt förslag i budgetpropositionen för 2009 höjdes samtidigt anslagen till forskning och utveckling kraftigt.

Samtidigt som anslagen höjdes föreslog regeringen att de nya medlen skulle fördelas utifrån kvalitetsindikatorer. Även en andel av de befintliga anslagen skulle enligt förslaget omfördelas utifrån lärosätets förmåga att attrahera externa anslag och utifrån en kvalitetsbedömning av forskningen vid lärosätet.

Utskottet instämmer i vad regeringen anför om att stärka den fria, inomvetenskapligt motiverade forskningen, vikten av att forskningen har högsta kvalitet och relevans samt att forskningsresultat ska komma till nytta i högre utsträckning än i dag.

Regeringen förde i propositionen fram ett nytt inslag i systemet för forskningsfinansiering i form av strategiska satsningar inom medicin, teknik och klimat. Dessa satsningar uppgick 2009 till 500 miljoner kronor. Satsningen för strategiska forskningsområden bör 2012 uppgå till 1,8 miljarder kronor. Utskottet behandlade regeringens proposition i betänkande 2008/09: UbU4.

I propositionen angavs att strategiska områden valts utifrån strategier som lämnats in från myndigheter, näringslivets organisationer och företag. Regeringen hade också överläggningar med Vetenskapsrådet och Vinnova om valet av områden, där bl.a. Vetenskapsrådets skrivelse om strategiska forskningsområden (U2008/8117/F) var ett ytterligare underlag i arbetet.

Utskottet ansåg vid riksdagsbehandlingen av forskningspropositionen att forskningens frihet och utveckling inte begränsas av de strategiska satsningar som regeringen redovisar inom medicin, teknik och klimat. Utskottet har samma uppfattning nu. Inom ramen för respektive område kan och bör den nyfikenhetsstyrda forskningen ges utrymme. Utskottet påminner också om att jämfört med andra framstående forskningsnationer har Sverige haft en liten andel större strategiska forskningssatsningar.

Internationella samarbeten är enligt utskottets mening avgörande för den svenska forskningens utveckling. Liksom vid föregående riksmöte vill utskottet understryka vikten av att samtliga lärosäten och forskningsfinansiärer har en strategi för internationell samverkan. Utskottet utgår ifrån att universitet och högskolor tar sitt ansvar för medfinansiering så att svenska forskare kan delta i EU-projekt. Inom flertalet av de strategiska områden som anges i propositionen görs internationella satsningar, inte minst inom EU:s ramprogram, vilket skapar möjligheter för samarbeten. Utskottet förordar inte en särskild fond för medfinansiering av EU-projekt eller att särskilda medel avsätts för forskningssamarbete med exempelvis Finland. Utskottet anser att de svenska lärosäten som deltar i exempelvis University of the Arctic själva bör fatta beslut om prioriteringar och initiativ. Utskottet erinrar också om arbetet med kunskapstriangeln som varit en av Sveriges prioriteringar på utbildningsområdet under ordförandeskapet. I

november 2009 antog EU:s ministrar för högre utbildning slutsatser om hur den s.k. kunskapstriangeln (samverkan mellan utbildning, forskning och innovation) ska stärkas i Europa.

Såsom tidigare instämmer utskottet i vikten av att regeringen har tillgång till kvalificerad rådgivning i forsknings- och innovationspolitiska frågor men anser att befintliga och planerade inrättningar tillgodoser behoven. Forskningsberedningen är ett rådgivande organ till regeringen i forskningsfrågor och består av företrädare från olika delar av forskarvärlden och näringslivet.

Utskottet anser inte att det bör lagstiftas om att forskare ska kunna tala om sitt ämne på svenska eller om att det ska finnas krav på svenska sammanfattningar av avhandlingar skrivna på andra språk. Utskottet vill dock betona att universitet och högskolor redan i dag har möjlighet att för sin egen verksamhet besluta om krav på svenska sammanfattningar, exempelvis av examensarbeten och avhandlingar. Att högskolan ska samverka med och informera det omgivande samhället är fastställt i 1 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434). Ansvaret för att sprida forskningsresultat ligger hos de forskningsfinansierande myndigheterna, lärosätena och den enskilde forskaren.

Stiftelselagens 4 a § innehåller en bestämmelse med innebörden att om det är fråga om en stiftelse som har bildats av staten, får regeringen beträffande den stiftelsen, även utan styrelsens eller förvaltarens samtycke, ändra eller upphäva föreskrifter i stiftelseförordnandet som angår sådana frågor som anges i 1 § första stycket 2–9. Regeringen får pröva frågor om ändring eller upphävande enligt första stycket utan ansökan. Utskottet är inte nu berett att ställa sig bakom en sådan ändring i stiftelselagen.

Regeringen kommer senare i vår att lägga fram en proposition om styrelseledamöter i vissa forskningsstiftelser. Utskottet vill inte föregripa behandlingen av propositionen.

Fördelning av resurser till forskning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om fördelningen av resurser till forskning.

Jämför reservationerna 5 (s), 6 (s, v, mp) och 7 (s, v, mp).

Motioner

Socialdemokraterna anför i motion 2009/10:Ub550 yrkande 2 vikten av att en större del av forskningsresurserna fördelas i konkurrens mellan lärosätena. I motionen framhålls att huruvida forskningen bedrivs i mindre eller större skala, eller vid ett universitet eller en högskola, inte ska stå i förgrunden. Avgörande bör i stället vara att kvaliteten är hög. I samma motions

yrkande 3 framhåller Socialdemokraterna vikten av ett resursfördelningssystem som gynnar forskningskvaliteten och slår vakt om forskning och forskningsbaserad högre utbildning i hela landet.

Miljöpartiet begär i motion 2009/10:Ub513 yrkande 3 ett tillkännagivande om att det nya resurstilldelningssystemet för forskning bör utvärderas under 2010.

I flera motioner begärs särskilda resurser för forskning vid vissa universitet och högskolor. I motion 2009/10:Ub397 (m) anförs vikten av att skydda den forskning som bedrivs vid Råö rymdobservatorium. I motion 2009/10:Ub284 (s) påpekas behovet av att utveckla möjligheterna att bedriva forskning vid Högskolan i Skövde. I motion 2009/10:Ub304 (s) begärs en utveckling av forskning och utbildning på forskarnivå vid Mittuniversitetet. I motion 2009/10:Ub341 (s) anförs behovet av ökade resurser för utbildning och forskning till Högskolan i Kalmar och det kommande Linnéuniversitetet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

I proposition 2008/09:50 redovisade regeringen en ny modell för resurstilldelning för forskning och utbildning på forskarnivå. Modellen omfattar alla universitet och högskolor förutom de konstnärliga högskolorna och Försvarshögskolan. Modellen bygger på kvalitetsindikatorer och antalet helårsstudenter. Såväl resurstillskott som omfördelning av resurser mellan lärosäten sker i konkurrens och görs utifrån respektive lärosätes resultat mätt med indikatorerna externa medel och vetenskaplig produktion. Alla universitet och högskolor som omfattas av den nya modellen tillförs initialt minimiresurser i form av en basresurs för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringen bedömer att samtliga lärosäten kommer att få ett positivt tillskott under perioden 2009–2012. Det totala tillskottet för forskning och forskarutbildning under perioden uppgår till 1 550 miljoner kronor, vilket motsvarar en ökning på ca 14 %. I ett svar på en skriftlig fråga i riksdagen har högskole- och forskningsministern i november 2008 redovisat att de nya universiteten sedan 1997 fått ökade forskningsresurser med mer än 450 %. Andra lärosätens medelsökningar har under samma tid varit betydligt lägre. Utskottet har tidigare hänvisat till detta och vill även nu betona att den nya modellen för resurstilldelning ger lärosätena möjlighet att påverka sina framtida medel genom ett aktivt kvalitetsarbete. Samtidigt finns möjligheter för alla lärosäten att ansöka om medel inom de strategiska forskningsområden som anges i den senaste forskningspolitiska propositionen.

Utskottet instämmer i vikten av att noga följa och utvärdera effekterna av det nya systemet. Den modell för resurstilldelning som nu genomförts innebär en principiellt stor förändring jämfört med vad som tidigare

gällde. Regeringen har därför givit Vetenskapsrådet i uppdrag att dels ta fram nödvändigt underlag till indikatorn för publiceringar och citeringar, dels utveckla och kvalitetssäkra de olika beräkningsunderlag som systemet bygger på. Regeringen avser också att låta utreda förutsättningarna för en modell där utvärderingar av forskning och lärosätenas samverkan med omvärlden utgör grunder för resurstilldelning.

Forskarutbildningen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om forskarutbildning.

Jämför reservation 8 (v) och särskilt yttrande 1 (s).

Motioner

Vänsterpartiet anför i motion 2009/10:Ub357 yrkande 4 att varje lärosäte med rätt att bedriva forskarutbildning bör få i uppdrag att ta fram statistik över hur många skuggdoktorander som finns och vilka förhållanden de arbetar under samt redovisa vilka åtgärder som kommer att vidtas för att det endast ska finnas forskarstuderande som är antagna till forskarutbildningen. I samma motions yrkande 5 kräver Vänsterpartiet att stipendier inom forskarutbildningen ska förbjudas. Motionärerna menar att stipendier inte är en acceptabel finansieringsform för forskarstuderande, dels med hänvisning till den sociala och ekonomiska otrygghet de leder till, dels för att bristen på regler gör det alltför lätt att missbruka stipendierna. I motionens yrkande 6 begärs att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag om förändring av högskoleförordningen som innebär att den som antas till forskarutbildningen också anställs som doktorand.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Frågor om finansiering av forskarutbildning genom utbildningsbidrag och stipendier har tidigare behandlats av utskottet i betänkande 2007/08: UbU5 och betänkande 2008/09UbU4. Utskottet ansåg då bl.a. att det är förenat med betydande kostnader att avskaffa stipendiefinansiering och utbildningsbidrag inom forskarutbildningen. Vad gäller utbildningsbidraget påpekade utskottet att det ger ett visst skydd vid t.ex. sjukdom och föräldraskap, samtidigt som innehavaren har rätt till anställning som doktorand när två års utbildningstid återstår.

Forskning inom vissa områden

Utskottets förslag i korthet

Utskottet bör avslå motionsyrkanden om medicinsk forskning, genusforskning, forskning om missbruk, utbildningsvetenskaplig forskning, forskning om hälsofrämjande kultur m.m.

Jämför reservationerna 9 (s), 10 (v), 11 (s, v, mp), 12 (s), 13 (mp), 14 (mp) och 15 (mp) samt särskilt yttrande 2 (s).

Motioner

I ett flertal motioner begärs insatser för forskning inom vissa särskilda områden. I motion 2009/10:Ub291 (m) anförs behovet av forskning till stöd för s.k. ringaktad sjukvård. Detta innefattar, enligt motionären, bl.a. kroniskt trötthetssyndrom och fibromyalgi. Det är viktig, menar motionären, att på vetenskaplig grund belägga att dessa diagnoser existerar, finna dess orsaker samt föreslå behandlingar. I motion 2009/10:Ub413 (kd) yrkande 1 anförs behovet av att på olika sätt underlätta för alternativ medicin. I motion 2009/10:Ub568 (kd, m) anförs behovet av en översyn av forskningen på området integrativ medicin. Enligt motionären bör man inom medicinen ha ett integrativt förhållningssätt där hänsyn tas till vad motionären betecknar som hälsobringande och vällustskapande läror och metoder.

Socialdemokraterna anför i motion 2009/10:Ub550 yrkande 8 angående jämställdhet och genusforskning betydelsen av att stärka den senare. I motionen konstateras också att en form av ekonomisk sanktion mot de lärosäten som inte gör tillräckliga ansträngningar för att uppnå de mål för andel professorer av underrepresenterat kön som staten angivit skulle kunna övervägas.

I motion 2009/10:Ub352 (s) yrkande 3 anförs behovet av sexualundervisning och forskning. Även i motion 2009/10:Ub230 (s) anförs behovet av forskning angående bättre sex- och samlevnadsundervisning i skolan. I motion 2009/10:A443 (fp) yrkande 7 påpekas behovet av forskning om en samlad bild av äldre homosexuellas, bisexuellas och transpersoners behov. I motion 2009/10:Fi244 (fp) yrkande 2 anförs behovet av satsning på forskning med genusperspektiv kring äldre och åldrandet.

I motion 2009/10:So510 (s, mp, v) yrkande 8 begärs ett tillkännagivande om att de basresurser som krävs för det nationella centrumet för social alkohol- och drogforskning vid Stockholms universitet (Sorad) måste säkerställas inom ramen för den allmänna anslagsökningen som tilldelats Stockholms universitet. I motion 2009/10:So246 (kd) yrkande 1 anförs att resurser bör säkras för ökad forskning om missbruk hos kvinnor. I motion 2009/10:So475 (mp) yrkande 7 understryks behovet av ökad forskning om snus.

Socialdemokraterna anför i motion 2009/10:Ub557 yrkande 12 att för att Sverige ska ha en skola i världsklass krävs att undervisningen och de pedagogiska metoderna står på solid vetenskaplig grund. Socialdemokraterna anser därför att skolforskningens andel av de statliga forskningsanslagen bör öka. Miljöpartiet framför i motion 2009/10:MJ370 yrkande 10 behovet av ökad forskning om sambandet mellan mat och resultat i skolan. I motion 2009/10:Ub524 (fp) yrkande 2 begärs att det tillsätts en utredning med uppgift att se över möjligheten att avsätta medel för ett center för professionsforskning. I motion 2009/10:Ub573 (c) anføres behovet av en ordentlig studie av effekterna av den svenska barnomsorgsmodellen.

Miljöpartiet anför i motion 2009/10:Kr308 yrkande 28 behovet av mer forskning om hälsofrämjande kultur samt av att sprida kunskap om de forskningsresultat som finns gällande hälsofrämjande kultur.

I motion 2009/10:Ub221 (s) yrkande 1 begärs en översyn av Sveriges historia som bör syfta till en bred allmän debatt om och en akademisk fördjupning i svensk historia. I motion 2009/10:Ub348 (mp) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om behovet av att utveckla svensk lyckoforskning. I samma motions yrkande 2 begärs att en utredning tillsätts för att utreda hur lyckan i samhället ska redovisas i likhet med BNP och övriga välfärdsindex. I motion 2009/10:Ub382 (m) anføres behovet av att utveckla IT-forskningen. I motion 2009/10:So517 (fp) yrkande 1 anføres behovet av att uppmärksamma vikten av suicidforskning. I motion 2009/10:Ub449 (kd) anføres behovet av ökad tilldelning av forskningsresurser som främjar kunskapen om framgångsrik familjerådgivning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Vad gäller yrkanden om satsningar på forskning inom vissa områden vill utskottet påminna om att statsmakterna endast fattar övergripande beslut om fördelningen av statliga forskningsmedel. Den närmare fördelningen avgörs av forskningsfinansierande myndigheter samt universitet och högskolor.

Vad gäller yrkanden om jämställdhet inom forskningen vill utskottet hänvisa till att Delegationen för jämställdhet inom högskolan tillsattes den 29 januari 2009. Delegationen ska bl.a. uppmärksamma kvinnors och mäns skilda möjligheter till forskarkarriär samt den ojämna könsfördelningen på högre tjänster och befattningar inom högskolan. Delegationen ska efter ansökan fördela medel till insatser för jämställdhet under 2009–2010. Delegationen ska bl.a. också kartlägga och lyfta fram framgångsrika jämställdhetsinsatser inom högskolan samt analysera i vilken mån metoden att ange kvantitativa mål för könsfördelningen bland högskolans personal har varit framgångsrik.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. **Forskningspolitikens inriktning, punkt 1 (s)**

av Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s) och Caroline Helmersson-Olsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Ub550 yrkande 1.

Ställningstagande

Sverige är och ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. Det är en långsiktig forskningsstrategi som bärs upp av flera skäl. Forskningen främjar det demokratiska samhället genom att stödja tanke- och yttrandefrihet och ett kritiskt ifrågasättande. Forskningen bidrar till en ekologiskt hållbar utveckling och stärker tillväxten. Forskningen ökar förståelsen för och samspelet med människor i andra länder och förbättrar medborgarnas möjligheter att leva ett gott liv. Genom forskning kan vi bättre förstå den värld vi lever i och också göra den bättre. I tider av snabb teknisk utveckling, ökad globalisering och omfattande kulturmöten behövs forskning för att söka svaret på nya frågor och utmaningar. Forskningen fyller också en viktig funktion för att utbilda kompetenta och kreativa människor med djupt specialiserad kunskap som kan höja kompetensen i samhälle och arbetsliv. Varje samhälle behöver självständiga forskare som förutsättningslöst analyserar, ifrågasätter och medverkar aktivt i den offentliga debatten. Forskning vidgar tanken och perspektiven. Forskning och utveckling ska stå i människans tjänst för ett solidariskt och rättvist samhälle. Därför vill vi socialdemokrater investera i kunskap och forskning.

Forskningspolitikens inriktning är av största betydelse. Den socialdemokratiska forskningspolitiken vill ge människor och samhället utvecklingsmöjligheter för framtiden. Därför vill vi satsa mer resurser på forskning än vad regeringen föreslår. Men mer resurser är inte nog, forskningspolitiken måste också ha en bred ansats som knyter an till verkligheten i alla delar av samhället. Vi tror att det behövs mer forskning i framtiden och att kontaktytorna mellan olika forskningsfält och forskningsområden måste öka. Kunskapsutvecklingen måste innehålla fler, inte färre, perspektiv för att

rätt kunna tackla både grundforskningens och den tillämpade forskningens utmaningar. Mer än någonsin är vi medvetna om betydelsen av internationella samarbeten och global utveckling.

Socialdemokratin har genom medveten politik drivit fram utveckling vid universitet och högskolor i Sverige. Det har inneburit bredd, djup och specialisering med en utvecklingskraft över hela landet. Vi har genom medveten forskningspolitik under decennier utvecklat forskningen vid akademien, i nära samarbete med näringsliv, offentlig sektor, branschorganisationer och fackliga organisationer. För oss har det alltid varit en självklarhet att forskningen angår hela samhället, inte bara de som är närmast verksamma i den. Detta perspektiv har stärkt förutsättningarna för forskarna och legitimiteten för deras arbete och resultat.

Samarbete är en förutsättning för att ett litet land som Sverige ska klara att hävda sig i den internationella konkurrensen. Vi har helt enkelt inte råd att säga nej till någon samhällssektor eller någon del av landet som vill och kan bidra till utvecklingen av svensk forskning. Vi ser det som avgörande att akademins forskning samt arbetslivets forskning och utveckling fortsatt har sina självklara uppgifter, men att det är i mötet mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor som utvecklingen har möjlighet att ta ytterligare steg. Därför är vi djupt oroade över den nonchalans mot näringslivet och den offentliga sektorn som präglar regeringens forskningspolitik. Vi vill utveckla det nära samarbetet mellan statsmakten, forskningsråd, lärosäten, näringsliv och fackliga organisationer som präglade den forskningspolitiska utvecklingen under de socialdemokratiska regeringsåren.

Det är också viktigt att behålla perspektivet att all forskning vare sig kan eller ska kommersialiseras, exporteras, paketeras och säljas. Forskning som vidgar tanken och perspektivet, som förklarar samband är oundgänglig och därmed värdefull i sig.

2. Prioriterade strategiska forskningsområden, punkt 2 (s, v, mp)

av Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Caroline Helmersson-Olsson (s), Amineh Kakabaveh (v) och Lage Rahm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Ub550 yrkande 6.

Ställningstagande

Medicin, teknik och klimat är särskilt strategiska forskningsområden under 2009–2012. De utvalda områdena ligger i linje med forskningspolitiken under tidigare mandatperioder. Det är viktigt att kraftsamla forskningsresurser där Sverige har särskilt goda möjligheter att nå eller befästa en position i absolut världsklass och inom områden som har starkast potential att skapa innovationer på kort, medellång och lång sikt.

Däremot har regeringen gått för långt i att detaljstyra vilka delområden inom medicin, teknik och klimat som ska omfattas av de strategiska satsningarna. Inte mindre än 25 delområden definieras och budgeteras. Vi ifrågasätter både lämpligheten i att göra så pass omfattande ingripanden inom de utpekade områdena och regeringens kompetens att peka ut så snäva områden. Vi är oroliga över att denna komponent kommer att göra forskningspolitiken mindre långsiktig och mer sårbar för enskilda intressen som saknar förmåga att se till hela landets utveckling. Det ger också ett signalvärde som allvarligt riskerar att underminera forskningssamhällets integritet och den akademiska friheten. Vi föreslår därför att forskningsfinansierarna får ett betydligt större utrymme för prioriteringar inom de utpekade strategiska huvudområdena.

3. Forskningens internationalisering, punkt 3 (s)

av Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s) och Caroline Helmersson-Olsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Ub550 yrkande 9 och avslår motionerna 2009/10:Ub406 och 2009/10:Ub516.

Ställningstagande

Vi vill etablera ett nationellt centrum för kompetensuppbyggnad och rådgivning till svenska forskningsfinansierare. Målsättningarna ska vara att öka antalet svenska forskare som deltar i europeiska forskningsprojekt samt att mer av EU:s statliga forskningsmedel allokteras till projekt där svenska universitet, högskolor och företag deltar. Vi vill också att regeringen utreder former och förutsättningar för ett ökat nationellt ansvarstagande för medfinansiering inom EU-projekt.

Svenskt forskningsutbyte måste också intensifieras med länder utanför Europeiska unionen. Det är önskvärt att Sveriges exportfrämjande, kulturfrämjande och globala varumärkesbyggande arbete genom utlandsbeskickningar och andra institutioner ges möjlighet till ökad kompetens om

svensk forskning, i syfte att stödja långsiktigt kontaktskapande mellan svenska och utländska forskare. Hinder för utländska yngre forskare att etablera sig i Sverige och fortsätta verka i Sverige efter disputation ska motverkas, och utländska doktorander ska ges samma ersättningar och sociala skyddsnet som sina svenska kollegor. Svensk forsknings- och biståndspolitik ska samverka i syfte att nå kunskapsöverföring till och från Sverige, en ekologiskt hållbar global utveckling, fattigdomsbekämpning och en starkt respekt för mänskliga rättigheter.

4. Forskning inom den arktiska regionen, punkt 4 (s)

av Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s) och Caroline Helmersson-Olsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Ub212.

Ställningstagande

Effekterna av klimatförändringen har inneburit att den arktiska regionens synlighet har ökat markant. I regeringens proposition 2008/09:50 lyfts forskningen inom klimatområdet fram som ett strategiskt insatsområde, vilket är positivt. Inom humaniora och samhällsvetenskap bör även forskning om befolkningens, särskilt ursprungsbefolkningens, situation i den arktiska regionen lyftas fram.

Forskningen inom förnybar energi är av största betydelse för vårt samhälle. Ett område som kräver ytterligare forskning är potentialen för utbyggnad av vindkraftverk i den arktiska regionen, utan att en sådan utbyggnad stör naturlivet eller människors rekreativsmöjligheter. Forskningen inom detta område kunde med fördel genomföras av t.ex. Mittuniversitetet i samarbete med University of the Arctic. Ett sådant samarbete kunde vara till nytta för hela den arktiska regionen.

5. Fördelning av forskningsresurser i konkurrens mellan lärosäten, punkt 6 (s)

av Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s) och Caroline Helmersson-Olsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Ub550 yrkande 2 och avslår motionerna 2009/10:Ub284, 2009/10:Ub304, 2009/10:Ub341 och 2009/10:Ub397.

Ställningstagande

Systemet med en offentlig resurstilldelning både genom direkta fakultetsmedel och genom anslag via de statliga forskningsråden har tjänat Sverige väl. Insynen och konkurrensen har stärkts. Stärkta fakultetsanslag ökar den akademiska friheten och ger lärosätena styrkan att profilera sig och internt arbeta fram starka forskningsområden som kan konkurrera nationellt och internationellt. Möjligheterna ökar också avsevärt att forskningsprojekten själva drar till sig externa anslag och rådsfinansiering. Varje lärosäte måste ta ansvar för att internt fördela direkta anslag efter kvalitet.

Vi motsätter oss starkt ett tudelat system för forskningen där universitet och högskolor delas upp i någon form av A- och B-lag. En sådan uppdelning vore omodern, den skulle inte ta hänsyn till de faktiska förhållandena för forskningen i Sverige i dag, den gynnar inte långsiktig utveckling och den skulle stå i konflikt med kvalitetssträvandena. Om forskningen bedrivs i mindre eller större skala, eller vid ett universitet eller en högskola, ska inte stå i förgrunden. Avgörande är att kvaliteten är hög.

6. Vikten av ett resursfördelningssystem som gynnar forskning i hela landet, punkt 7 (s, v, mp)

av Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Caroline Helmersson-Olsson (s), Amineh Kakaba-veh (v) och Lage Rahm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Ub550 yrkande 3.

Ställningstagande

Att bedriva forskning vid alla lärosäten har flera fördelar. Det stärker en forskningsbaserad grundutbildning och är en förutsättning för undervisning på solid vetenskaplig grund. Excellenta och starka forskningsmiljöer är fullt förenligt med forskning i hela landet. En sådan forskningspolitik möjliggör spets och bredd i hela Sverige. Det underlättar för högskolor att rekrytera goda forskare och höja andelen disputerade lärare. Den forskning som bedrivs vid högskolorna har ofta ett gott samarbete med det lokala

och regionala näringslivet, inte minst basnäringarna, och har ofta nära till tillämpning och kommersialisering. Att forskning ska kunna bedrivas i hela landet bidrar till tillväxt i alla Sveriges regioner.

Vi anser att en del av fakultetsanslagen ska tilldelas efter kvalitetskriterier, men det är mycket svårt att överblicka konsekvenserna av regeringens nyss genomförda fördelningsmodell. Vi känner en oro för att resursfördelningssystemet kan leda helt fel. Systemet måste trots allt beskrivas som inte fullt ut transparent. Det kommer kraftigt att missgynna framför allt de yngsta universiteten. Regeringens beslutade modell för viktning av citeringar inom olika vetenskapsområden reser också frågetecken. Detta måste utvärderas noggrant för att vi ska kunna försäkra oss om att utformningen tillgodoser de uppsatta syftena och premierar kvalitetsstärkande åtgärder på ett sätt som inte systematiskt missgynnar vissa typer av lärosäten.

- 7. Utvärdering av resurstilldelningssystemet, punkt 8 (s, v, mp)**
av Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Caroline Helmersson-Olsson (s), Amineh Kakabaveh (v) och Lage Rahm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Ub513 yrkande 3.

Ställningstagande

Regeringen har sjösatt ett nytt system för resurstilldelning för forskning. Vi är starkt skeptiska till det nya systemet som vi tycker är grundat på för enkelspåriga kvalitetsindikatorer och som vi därför tror kommer att missgynna vissa ämnesområden på ett olyckligt sätt. Vi ser en överhängande risk för att ämnen som i dag har lätt att få medel kommer att få det ännu lättare. Vi tror också att de nyare lärosätena kommer att missgynnas jämfört med de gamla samt att tvärvetenskaplig forskning kommer att få svårare att få medel. Vi anser därför att regeringen ska återkomma till riksdagen med en utvärdering av resurstilldelningssystemet under 2010 och anser att riksdagen ska ge detta regeringen till känna.

- 8. Forskarutbildningen, punkt 9 (v)**
av Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Ub357 yrkandena 4–6.

Ställningstagande

Varje lärosäte med rätt att bedriva forskarutbildning bör få i uppdrag att ta fram statistik över hur många skuggdoktorander som finns, vilka förhållanden de har samt redovisa vilka åtgärder som kommer att vidtas för att det endast ska finnas forskarstuderande som är antagna till forskarutbildningen.

Vänsterpartiets bestämda mening är att stipendier inte är en acceptabel finansieringsform för forskarstuderande, dels med hänvisning till den sociala och ekonomiska otrygghet de leder till, dels för att bristen på regler gör det alltför lätt att missbruka stipendierna. Det finns inget att invända mot att stipendier används till särskilda kostnader i samband med forskarstudier såsom resor och utrustning, däremot ska de inte användas till de forskarstuderandes levnadsomkostnader. Stipendier bör därför förbjudas som studiefinansieringsform inom forskarutbildningen.

De svenska forskarutbildningarna, som redan nu har hög kvalitet, kommer att bli än mer attraktiva om de kan erbjuda de studerande en trygg tillvaro under studietiden. Ytterligare en stor fördel med att anställa doktoranderna redan från första dagen på forskarutbildningen är att det kan leda till mer öppenhet i antagningen. Informationen om lediga platser och tjänster kommer att spridas till fler, vilket leder till fler kvalificerade sökande. Det kommer förhoppningsvis även att leda till att fler med utländsk bakgrund och från arbetarklassen antas samt att könsfördelningen kan bli jämnare i fler ämnen. Med ett öppnare antagningssystem finns också bättre möjligheter att bryta beroendeförhållanden mellan doktorander och handledare. För dem som efter examen söker sig utanför högskolevärlden för att arbeta är det också en bättre merit att ha varit anställd, och det kan därför ses som en åtgärd för att öka forskarutbildades attraktionskraft på arbetsmarknaden.

Regeringen bör därför ändra högskoleförordningen så att den som antas till forskarutbildningen också anställs som doktorand.

9. Genusforskning m.m., punkt 11 (s)

av Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s) och Caroline Helmersson-Olsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Ub550 yrkande 8 och avslår motionerna 2009/10:Fi244 yrkande 2, 2009/10:Ub230, 2009/10:Ub352 yrkande 3, 2009/10:T426 yrkande 99 och 2009/10:A443 yrkande 7.

Ställningstagande

Det är ett faktum att kvinnor fortfarande har svårare än män att göra akademisk karriär och meritera sig till de högsta tjänsterna. Kvinnor försvinner gradvis ur akademien efter grundutbildningen och upp till utnämning och befordran till professor. I dag är mindre än var femte professor kvinna, och inom flera vetenskapsområden står utvecklingen still eller går till och med bakåt. Det är ett brott mot de värden forskingssamhället bör bygga på. Högskoleverket beräknar att 31 % av professorerna är kvinnor år 2030, givet att andelen kvinnor bland nyanställda professorer ökar i samma takt som under de senaste tio åren. För att nå en jämställd situation måste andelen nyutnämnda kvinnor och män vara ungefär lika. Det är vi långt ifrån i dagsläget. Vi socialdemokrater är inte främmande för att införa en form av ekonomisk sanktion mot de lärosäten som inte gör tillräckliga ansträngningar för att uppnå de mål för andel professorer av underrepresenterat kön som staten angivit.

Vi socialdemokrater anser att genusforskning är ett strategiskt viktigt forskningsområde, eftersom vi anser att de strukturer som är kopplade till kön behöver synliggöras. Dessa könsstrukturer finns inom alla samhällssektorer och påverkar oss alla. För att genusforskningen ska kunna bli fortsatt framgångsrik krävs långsiktighet. Det får inte vara så att konkurrensen om forskningsmedel innebär att dessa ämnen får stryka på foten. Vi socialdemokrater anser att den borgerliga regeringen i alltför ringa grad uppmärksammar genusforskningens strategiska betydelse. Vi anser därför att genusforskningen behöver stärkas.

10. Genusforskning m.m., punkt 11 (v)

av Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:T426 yrkande 99 och avslår motionerna 2009/10:Fi244 yrkande 2, 2009/10:Ub230, 2009/10:Ub352 yrkande 3, 2009/10:Ub550 yrkande 8 och 2009/10:A443 yrkande 7.

Ställningstagande

Inom trafikforskningen är det ofta män som arbetar, och det är ofta även mannens resemönster och värderingar som styr de kunskapsområden som utvecklas. Därför måste inriktningen av forsknings-, utvecklings- och demonstrationsprogram främja jämställdhetsmålet och en jämn könsfördelning mellan de anlitade forskarna.

11. Forskning om missbruk, punkt 12 (s, v, mp)

av Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Caroline Helmersson-Olsson (s), Amineh Kakaba-veh (v) och Lage Rahm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:So510 yrkande 8 och avslår motionerna 2009/10:So246 yrkande 1 och 2009/10:So475 yrkande 7.

Ställningstagande

År 1999 skapades ett nationellt centrum för social alkohol- och drogforskning vid Stockholms universitet (Sorad). Beslutet hade föregåtts av flera års utredningsarbete. Alkoholpolitiska kommissionen föreslog i sitt slutbetänkande (SOU 1994:24) en kraftig förstärkning av resurserna för forskning inom detta område. Folkhälsoinstitutet fick därefter i uppdrag att i samråd med bl.a. berörda forskningsråd lägga fram ett mera precist förslag. Därvid stannade man vid att bl.a. föreslå inrättandet av ett särskilt forskningscentrum för detta område. Det förslaget genomfördes, och Sorad har nu alltså verkat under drygt tio år.

Sorad har i allt väsentligt levt upp till de höga förväntningar som ställs på forskningscentrumet i början. Det har inneburit en påtaglig förstärkning av kunskaperna vad gäller både konsumtions- och skadeutvecklingen totalt inom olika befolkningsgrupper. En lång rad olika frågeställningar har belysts inom ett brett spektrum av forskningsområden. Forskningsinsatserna har genomgående hållit hög kvalitet, vilket också understrukits i en internationell, kvalificerad utvärdering av Sorad:s arbete.

En grundläggande förutsättning för dessa framgångar är att forskningen har kunnat bedrivas inom en särskild centumbildning. Därigenom har en vital och kompetent miljö för alkohol- och drogforskning kunnat byggas upp. Det är därför angeläget att detta centrum får finnas kvar.

All internationell erfarenhet talar för att en forskning av den omfattning och kvalitet som Sorad har åstadkommit kräver att arbetet kan bedrivas som ett separat forskningsinstitut. Behovet av en stark ställning för fors-

kare inom alkohol-, narkotika- och spelområdet är kontinuerligt, varför Sorad bör ges möjlighet att utvecklas till en stark tvärvetenskaplig forskningsinstitution.

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas), som hittills har stått för centrets basfinansiering, har nu beslutat att gradvis under fyra år fasa ut anslaget till Sorad – detta utan att motsvarande resurser har överförts till Stockholms universitet, vilket var avsikten när Sorad inrättades. Visserligen har Sorad därefter tilldelats ett tioårigt anslag som ”center of excellence”, vilket vittnar om centrets höga kvalitet. Detta anslag kan dock inte ersätta basfinansieringen eftersom det är knutet till särskilda utfästelser.

Riksdagen bör uttala att de basresurser som krävs för Sorad måste säkerställas inom ramen för den allmänna anslagsökning som tilldelats Stockholms universitet.

12. Utbildningsvetenskaplig forskning, punkt 13 (s)

av Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s) och Caroline Helmersson-Olsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Ub557 yrkande 12 och avslår motionerna 2009/10:Ub524 yrkande 2, 2009/10:Ub573 och 2009/10:MJ370 yrkande 10.

Ställningstagande

För att Sverige ska ha en skola i världsklass krävs också att undervisningen och de pedagogiska metoderna står på solid vetenskaplig grund. Skolforskningen behöver utvecklas, både i omfång och i kunskapsöverföringen från forskning till verksamhet. Vi vill öka skolforskningens andel av de statliga forskningsanslagen för att höja kvaliteten. De forskningsinstitutioner som får del av dessa medel ska också få en förstärkt och förtydligad samverkansuppgift för att garantera att nya forskningsresultat verkligen vidareförmedlas till dem som är verksamma i skolan och att kunskaperna omsätts i praktiken. Vi vill också att fler yrkesverksamma lärare ska ges möjlighet till egen forskning som en del av eller parallellt med sitt ordinarie arbete.

13. Utbildningsvetenskaplig forskning, punkt 13 (mp)

av Mats Pertoft (mp) och Lage Rahm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:MJ370 yrkande 10 och avslår motionerna 2009/10:Ub524 yrkande 2, 2009/10:Ub557 yrkande 12 och 2009/10:Ub573.

Ställningstagande

Det behövs mer forskning kring hur maten och måltiden påverkar människors prestationer. Erfarenheterna är tydliga, och ett antal utländska undersökningar visar på ett starkt samband mellan god mat och resultat i skolan. Dessutom vet man att matvanor har en stark påverkan på tillfrisknandet hos sjuka. Men det behövs mer forskning kring hur sambanden ser ut mer i detalj.

14. Forskning om hälsofrämjande kultur, punkt 14 (mp)

av Mats Pertoft (mp) och Lage Rahm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Kr308 yrkande 28.

Ställningstagande

Människan är inte enbart en biologisk maskin; hur hon mår fysiskt hänger intimt samman med hur hon mår själsligt. Stress, oro och ångest kan skapa ohälsa liksom glädje, inspiration och självförtroende kan skapa hälsa. Kulturen har därför en viktig roll att spela som en hälsofrämjande kraft. Hälsofrämjande kultur är viktig. I dag prioriterar tyvärr många kommuner och landsting bort kulturen.

Eftersom kultur har hälsobringande effekter liknande dem man får av fysisk aktivitet borde möjligheten för läkare att ordinera kulturell aktivitet på liknande sätt som fysisk aktivitet ordinerar vara värt att undersöka, det som i debatten brukar kallas ”kultur på recept”.

Hälsofrämjande kultur utgår från en helhetssyn på människan och hennes miljö. Det behövs större forskningsinsatser inom detta område generellt, men Miljöpartiet vill i detta sammanhang också framhålla vikten av att sprida kunskap om de forskningsresultat som finns gällande hälsofrämjande kultur.

15. Forskning inom vissa ämnen, punkt 15 (mp)

av Mats Pertoft (mp) och Lage Rahm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Ub348 yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna 2009/10:So517 yrkande 1, 2009/10:Ub221 yrkande 1, 2009/10:Ub382 och 2009/10:Ub449.

Ställningstagande

Det är viktigt att komma ihåg att politiken och samhället inte kan göra människor lyckliga men väl, utifrån kunskap om vad som krävs, skapa så goda förutsättningar för lycka som möjligt. Det bör också särskilt framhållas att det ofta är lättare att lindra olycka än att öka lycka genom samhällsliga insatser.

Ett annat av de mest intressanta forskningsrönen är hur lite ekonomisk tillväxt verkar betyda för människors lycka i länder som redan är rika. I fattiga länder finns det ett starkt samband mellan lycka och tillväxt, men i rika länder som Sverige finns det andra saker som betyder mer för människors lycka. Saker som trygghet, låg arbetslöshet, starka sociala nätverk och en väl fungerande demokrati är områden som lyfts fram.

Forskning måste alltid tolkas innan den omsätts i politik, och det gäller förstås även lyckoforskningen. Även om det finns ett betydande utrymme för tolkningar när det gäller lyckoforskningens slutsatser – såsom det brukar vara i samhällsvetenskapliga sammanhang – så kan ändå forskningen ge vägledning i viktiga frågor.

Det verkligt intressanta med lyckoforskningen är att den gör det möjligt att mäta och sätta siffror på resonemang kring den mänskliga lyckan. Det gör det betydligt enklare för oss politiker att prioritera och väga nyttan av olika förslag. Det blir inte heller lika enkelt för politiker att blunda för negativa konsekvenser av sina förslag om man fått siffror på hur de slår.

Det är möjligt att föra en seriös diskussion om hur man med politiska beslut baserade på forskningsresultat kan öka förutsättningarna för att göra människor lyckligare, inte bara rikare. Miljöpartiet ser fram emot en framtid då lyckoforskningen blir en lika självklar del av politiken som nationalekonomin. Men för att möjliggöra den diskussionen så behöver det

fastställas lämpliga mått på lycka eller välbefinnande, och lämpliga lyckoindex behöver definieras. Lyckan bör mätas regelbundet och lyckoindex redovisas på samma sätt som BNP och övriga välfärdsindex. För att få bra resultat är det också viktigt att vi satsar på att utveckla den svenska lyckoforskningen. Dessa administrativa åtgärder kommer inte att göra människor lyckligare i sig, men de kommer att skapa förutsättningar för en seriös politisk diskussion som tar intryck av forskningens framsteg.

Särskilda yttranden

1. Forskarutbildningen, punkt 9 (s)

Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s) och Caroline Helmersson-Olsson (s) anför:

En god forskningspolitik innefattar en strategisk politik för forskare. Under de socialdemokratiska regeringarna gjordes flera insatser för att förbättra doktorandernas situation. Lärosätena tilläts inte anta någon utan att ha klart med ersättning för hela tiden som doktorand. Forskningsråden fick särskilda anslag för att öka antalet meriteringstjänster. Flera forskarskolor inrättades, som gjorde stöd och handledning till doktorander mer professionell och kvalitetssäkrad.

En stor skillnad mellan Sverige och många andra länder är att forskarstudier utför drygt 40 % av den forskning som sker vid inhemska lärosäten. De utför alltså kvalificerade arbetsuppgifter och är en viktig del av forskningsmiljön. Därtill deltar många doktorander i grundutbildningen som lärare. Detsamma gäller för industridoktoranderna – där är det självklart att uppdragsforskningen är betydligt mer än en utbildning. Trots detta saknar ungefär en tredjedel av doktoranderna anställning. De är stipendiefinansierade, går på utbildningsbidrag eller saknar ordentlig finansiering knuten till sitt arbete. Det innebär att en stor andel av doktoranderna saknar tillgång till de sociala trygghetssystem och förmåner som är norm på arbetsmarknaden.

Det finns flera skäl till att stärka doktorandernas situation. Det viktigaste är naturligtvis principen om att alla som utför ett arbete har rätt till goda trygghetssystem. Den framtida kvaliteten inom svensk forskning är också beroende av en god rekrytering till forskarutbildningen. Forskarutbildningen måste därför vara ett attraktivt alternativ för de bäst lämpade. Högre utbildning och forskning står också inför ett generationsskifte i Sverige; omkring 45 % av den undervisande och forskande personalen kommer att ha gått i pension före 2020. För att få de mest framgångsrika studenterna att söka sig till forskarutbildningen måste villkoren vara tryggare, karriärvägarna efter disputation bättre och meritvärdet på den övriga arbetsmarknaden större.

Arbetsmarknadskopplingen bör vara tydlig i forskarutbildningen. De som söker forskarutbildning ska få en god bild av hur kunskaperna kan användas inom andra delar av samhället, och en form av yrkesvägledning för doktorander bör inrättas på lärosätena. Rörligheten mellan företag, institut och högskolor kan också stimuleras genom en ökad betoning av erfarenhet från näringslivet och den offentliga sektorn vid tillsättning av tjänster inom högskolan. Det ska vara meriterande för akademiker att jobba i näringslivet eller offentlig sektor. Delade tjänster, industripostdoc, industridoktorander m.m. bör användas.

Det är viktigt att de nydisputerade ges möjligheter till fortsatt forskning och meritering. Otrygg finansiering i början av forskarkarriären och otidliga karriärvägar där formella anställningsförfaranden saknas riskerar att innebära att många, framför allt kvinnor, väljer bort en akademisk karriär. Att införa en ny tvåårig anställning kallad postdoktor är ett klokt steg. Socialdemokraterna föreslog i en motion hösten 2009 att 100 miljoner kronor per år av de resurser som forskningsråd fördelar under 2010–2012 skulle specialdestineras för fler utlysningar av meriteringstjänster riktade mot yngre forskare.

2. Medicinsk forskning, punkt 10 (s)

Agnet Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s) och Caroline Helmersson-Olsson (s) anför:

Forskningsbaserad hälso- och sjukvård leder till snabbare implementering av ny kunskap och snabbare introduktion av kostnadseffektiva metoder till gagn för patienterna. Medicinsk forskning kan i förlängningen ge människor bättre hälsa och ökad livskvalitet. Sverige har i ett internationellt perspektiv haft en framstående klinisk forskning som varit en viktig del i utvecklingen av ett hälso- och sjukvårdssystem som håller en mycket hög nivå. Den kliniska forskningen har också på ett avgörande sätt bidragit till att vi har en framgångsrik läkemedels-, medicinteknik- och bioteknikindustri i vårt land. Några av de viktigaste orsakerna till att vi kunnat ha en högklassig klinisk forskning har varit utbildningar av bra kvalitet, en hög andel forskarutbildade i hälso- och sjukvården, patienter som varit positiva till att ingå i forskningsprojekt och god tillgång till biobanker och register. Grundläggande är att Sverige har ett gemensamt hälso- och sjukvårdssystem av hög klass där hela befolkningen ingår, med en sammanhållen skattefinansiering av en hälso- och sjukvård som styrs av principen om vård efter behov.

Förutsättningarna för den kliniska forskningen i Sverige har dock till viss del försämrats. Även om utvecklingen varit likartad i många andra länder har Sverige i ett jämförande perspektiv tappat en del av sitt försprång i kvalitet och förutsättningar. När sjukhusen haft ekonomiska problem eller inriktats på effektiviseringar och ökade åtaganden har forskningen och arbetet med kliniska prövningar fått stå tillbaka. En stor kommande generationsväxling inom vården försvårar situationen.

De olika aktörerna inom den kliniska forskningen måste ha ett långsiktigt gemensamt perspektiv. För att Sverige ska kunna fortsätta att vara ett attraktivt land för forskning och kliniska prövningar krävs ett samlat grepp med långsiktig stadga. Det branschprogram som den socialdemokratiska regeringen tog initiativ till var ett mycket viktigt steg för att utveckla strategisk forskning inom läkemedel, bioteknik och medicinteknik. Det är därför mycket allvarligt att den borgerliga regeringen nu lägger ned detta branschprogram.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009

2009/10:Fi244 av Eva Flyborg och Liselott Hagberg (båda fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om satsning på forskning med genusperspektiv kring äldre och åldrandet.

2009/10:So246 av Désirée Pethrus Engström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att resurser bör säkras för ökad forskning om missbruk hos kvinnor.

2009/10:So475 av Jan Lindholm m.fl. (mp):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ökad forskning om snus.

2009/10:So510 av Agneta Lundberg m.fl. (s, mp, v):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om alkoholforskning.

2009/10:So517 av Anita Brodén (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att uppmärksamma vikten av suicidforskning.

2009/10:Kr308 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av mer forskning gällande hälsofrämjande kultur.

2009/10:Ub212 av Sinikka Bohlin (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om särskilda insatser för forskning inom den arktiska regionen.

2009/10:Ub221 av Ameer Sachet (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en översyn av Sveriges historia bör initieras syftande till en bred allmän debatt om och en akademisk fördjupning i svensk historia.

2009/10:Ub230 av Catharina Bråkenhielm (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning angående bättre sex- och samlevnadsundervisning i skolan.

2009/10:Ub266 av Finn Bengtsson och Per Bill (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av möjligheterna att inrätta ett forsknings- och innovationsråd i Regeringskansliet.

2009/10:Ub284 av Monica Green (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att utveckla möjligheterna att bedriva forskning vid Högskolan i Skövde.

2009/10:Ub291 av Finn Bengtsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning till stöd för ringaktad sjukvård.

2009/10:Ub304 av Hans Stenberg och Berit Andnor (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utveckling av forskning och utbildning på forskarnivå vid Mittuniversitetet.

2009/10:Ub341 av Krister Örnjäder m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildning och forskning i Kalmar län.

2009/10:Ub348 av Max Andersson m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att utveckla svensk lyckoforskning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning av hur lyckan i samhället ska kunna mätas regelbundet och att lyckoindex ska redovisas i likhet med BNP och övriga välfärdsindex.

2009/10:Ub352 av Börje Vestlund och Carin Runeson (båda s):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om sexualundervisning och forskning.

2009/10:Ub357 av Amineh Kakabaveh m.fl. (v):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om s.k. skuggdoktorander.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stipendier som studiefinansiering inom forskarutbildningen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om doktorandtjänster.

2009/10:Ub382 av Eliza Roszkowska Öberg (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utveckla IT-forskningen.

2009/10:Ub397 av Marianne Kierkemann (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att skydda den forskning som bedrivs vid Råö rymdobservatorium.

2009/10:Ub400 av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om upphävande av 6 kap. 4 a § stiftelselagen.

2009/10:Ub406 av Yvonne Andersson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av ett ökat svenskt deltagande i EU:s ramprogram.

2009/10:Ub413 av Else-Marie Lindgren (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att på olika sätt underlätta för alternativ medicin.

2009/10:Ub449 av Jan Erik Ågren (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökad tilldelning av forskningsresurser som främjar kunskapen om framgångsrik familjerådgivning.

2009/10:Ub498 av Yvonne Andersson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att säkra forskningskommunikationen.

2009/10:Ub513 av Mats Pertoft m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det nya resurstilldelningssystemet för forskning ska utvärderas under 2010.

2009/10:Ub516 av Yvonne Andersson och Birgitta Sellén (kd, c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att Sverige och Finland tillsammans avsätter resurser för forskning och innovationer.

2009/10:Ub520 av Marianne Watz (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om införandet av krav i berörd lagstiftning på att forskare med undantag för utländska gästforskare ska dokumentera sin förmåga att kunna tala om sitt ämne på svenska.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om införandet av krav i berörd lagstiftning på att en sammanfattning görs på svenska av doktorsavhandlingar som skrivs på ett annat språk än svenska.

2009/10:Ub524 av Allan Widman (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med uppgift att se över möjligheten att avsätta medel för ett center för professionsforskning.

2009/10:Ub550 av Marie Granlund m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inriktningen på svensk forskningspolitik.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att en större del av forskningsresurserna fördelas i konkurrens mellan lärosätena.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av ett resursfördelningssystem som gynnar forskningskvaliteten och slår vakt om forskning och forskningsbaserad högre utbildning i hela landet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om prioriterade strategiska forskningsområden.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jämställdhet och genusforskning.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskningens internationalisering.

2009/10:Ub557 av Marie Granlund m.fl. (s):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skolforskning.

2009/10:Ub568 av Yvonne Andersson och Finn Bengtsson (kd, m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om översyn av forskningen på området integrativ medicin.

2009/10:Ub573 av Maria Kornevik Jakobsson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ordentlig studie av effekterna av den svenska barnomsorgsmodellen.

2009/10:T426 av Lars Ohly m.fl. (v):

99. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inriktningen av forsknings-, utvecklings- och demonstrationsprogram ska främja jämställdhetsmålet och en jämn könsfördelning mellan de anlitade forskarna.

2009/10:MJ370 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning om sambandet mellan mat och resultat i skolan m.m.

2009/10:A443 av Birgitta Ohlsson m.fl. (fp):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om äldre homosexuella, bisexuella och transpersoner.